

Drie delen maakte Ilay den Boer tot nu toe van HET BELOOFDE FEEST, een reeks over het conflict dat de hele wereld in zijn greep houdt: dat tussen Israël en Palestina. De complexe materie belicht hij vanuit zes perspectieven. Zijn laatste productie DIT IS MIJN VADER, waarin hij door de ogen van zijn vader beziet hoe Nederlanders omgaan met ingewikkelde zaken als discriminatie, staat deze maand op het Nederlands Theater Festival.

Door Oscar Kocken • Foto Jochem Jurgens

De opleiding tot theaterdocent verliet hij voortijdig, maar Ilay den Boer (1986) nam allerminst afscheid van het toneel. Allerlei baantjes greep hij aan om in de buurt van zijn passie te blijven: hij stond achter de bar in de Blinker, scheurde kaartjes, was zaalwachter, deed regieassistentschappen en maakte lichtontwerpen voor andere theatermakers. 'Maar toen kwam het moment dat ik niet om mijn eigen verhaal heen kon,' vertelt hij. 'Het Israël-Palestina-conflict bleef zo'n grote rol spelen in mijn leven dat ik het gevoel had dat ik mezelf zou ontkennen als ik er niks mee deed.'

Het leverde de reeks HET BELOOFDE FEEST op, zes voorstellingen – zelf spreekt hij van egodocumenten – waarin hij sinds 2008 de Joodse identiteit onderzoekt. 'Als ik iets over Israël wilde vertellen, dan wist ik dat ik heel genuanceerd uit de hoek moest komen. Daarom koos ik voor zes delen, waarin ik telkens het perspectief van een ander familielid volg en zo steeds een andere kant kan laten zien van de onwaarschijnlijk ingewikkelde situatie daar.'

Er zijn ook andere manieren om dat verhaal te vertellen, zoals via de journalistiek of de politiek. Waarom koos jij voor theater?

'Omdat je in het theater verhalen kunt vertellen die op politiek niveau te complex zijn om te begrijpen, maar op het podium ineens inzichtelijk worden. Theater heeft een grote maatschappelijke functie. Ik heb altijd geloofd dat theater de wereld kan veranderen, hoe naïef dat gelooft soms ook is...'. Fel: 'Nee, dat is niet naïef! Ik vind het vreselijk dat ik mezelf zo censuur. Theater kan de wereld veranderen!'

Hoe dan?

'Door het publiek een verantwoordelijkheid te geven. In mijn voorstellingen hebben de toeschouwers altijd invloed op het verloop van het verhaal, waardoor ze niet alleen betrokken, maar ook medeplichtig raken. Ik merk daardoor na afloop altijd een heel actieve gedachte; mensen zoeken echt een oplossing om een einde te maken aan dat vreselijke conflict.'

Was jouw betrokkenheid bij Israël en Palestina altijd al zo groot?

'Dat is gegroeid. Ik ben in Israël geboren en heb er tot mijn derde gewoond. Telkens als ik daarna weer in Israël kwam, voelde het als thuiskomen. Dat zit in de geuren, in de klanken en kleuren van dat land. Hier in Nederland spraken we in onze familie natuurlijk ook vaak over wat daar allemaal aan de hand was. Maar het bleef altijd een beetje op afstand. Een omslagpunt kwam toen ik achtien werd en besloot militaire dienst te weigeren. Ik was toen in Israël en tijdens het eten verweet mijn oom mij plotseling dat ik een landverrader was. Een vreselijk moment was dat. Ineens voelde ik me verscheurd tussen liefde voor mijn familie en mijn land enerzijds en de politiek anderzijds.'

Dacht je toen al meteen...

'Ja, terwijl ik buiten met een sigaret stond af te koelen, heb ik in een vlaag gedacht: "Jezus, dit is interessant materiaal voor theater." Dat is toen natuurlijk door alle emotie heel snel weer weggeëbd, maar het vormde wel de basis voor EET SMAKELIJK.'

Het bleek een schot in de roos. De recensenten buitelden over elkaar heen met positieve kritieken en Den Boers debuutvoorstelling werd geselecteerd voor het Theaterfestival Vlaanderen 2009. Ook het vervolg IANKEN EN SCHIETEN werd enthousiast ontvangen en zijn derde voorstelling DIT IS MIJN VADER werd geselecteerd voor het Nederlands Theater Festival 2010. Bovendien kwamen er aanvragen van internationale festivals om te komen spelen. 'Ineens ontstond om mij heen zo'n idioot circus. Ik was helemaal flabbergast over de respons, zowel van pers als publiek. Dat er tot op de dag van vandaag nog geen letter negatief op papier is verschenen is bizar. Geen letter! Dat is soms heel verwarrend.'

Je maakt het de critici ook wel erg moeilijk met een verhaal dat zo eerlijk en persoonlijk is. Wanneer iemand zich diep in zijn ziel laat kijken, dan lijkt het ongepast om te muggenziften

op zaken als esthetiek en vertelstructuur.

'Is dat erg? Ik heb me er steeds tegen verzet dat de gesprekken in het theatercafé altijd gaan over de vorm en nooit over de inhoud.'

Zo'n wens past beter in het lezingencircuit. Jij kiest nadrukkelijk voor theater en daarbij waardeert men het wanneer een acteur zich een personage eigen maakt. Dat is iets anders dan wanneer hij zelf het personage is.

'Wie weet of de interviews met mijn moeder echt zijn? Wie weet of de brieven van mijn oma echt zijn? Dat doet er ook niet toe. Dat weet ik, dat weet mijn team en we hebben onderling de deal: dat houden we voor onszelf.'

Dat zegt natuurlijk al genoeg.

'Nou en? Het gaat er niet om of het echt is. Je kent mij verder niet, je hebt nooit mijn paspoort gezien. Misschien ben ik wel een oer-Hollandse jongen met wat Indisch bloed. Ik laat het in elk geval zo overkomen alsof het heel persoonlijk is. Laten we het daarop houden.'

Nee, laten we het daar niet op houden. Nu begint Ilay den Boer te vertellen over het verhaal van HET BELOOFDE FEEST werkelijk jouw persoonlijke verhaal is.

Fel: 'Heb jij daar last van?'

Wel als je naast het podium je spel doorzet.

'Wat bedoel je?'

Plotseling zat je bij NOVA tegenover Clairy Polak te vertellen over jouw betrokkenheid bij de oorlog in Gaza. Op zo'n plek doet het er wel degelijk toe of iets wel of niet echt is.

'NOVA was een leermoment, ik raakte daar erg in de war. Wat ik op het podium kan vertellen en mensen kan laten ervaren, dat kon ik in die studio niet.'

Dan moet je besluiten hoe ver je de mystificatie doorzet.

'Er zijn inderdaad grenzen.'

EET SMAAKLIK (2008), JANKEIN EN SCHIETEN (2009), DIT IS MIJN VADER (2010), Ilay den Boer/Het Huis van Bourgondie, regie Ilay den Boer Foto's Moon Saris

En waar liggen die?

'Naast het podium. Na de voorstelling ben ik weer gewoon Ilay, misschien Indisch, misschien Joods. Wanneer iemand na afloop van de voorstelling naar me toe komt en vraagt of het allemaal echt was, dan zeg ik: dat mag je zelf bepalen.'

Toch weer die mystificatie. Waarom is deze vorm zo belangrijk voor je?

'Omdat ik niet wil dat mensen na afloop praten over het decor, over mijn spel of over de opbouw van het verhaal. Ik wil dat ze praten over de inhoud.'

Met het risico dat ze alleen maar praten over jou.

'Ik zou het nooit doen als het alleen over mijn ging. Dat zou volstrekt oninteressant en lelijk theater opleveren, waarvan er al veel te veel bestaat. Het doet er niet toe of mijn verhaal wel of niet waar is, omdat we nu eenmaal allemaal weten dat het conflict zelf hoe dan ook wel waar is. Het Israël-Palestina-conflict, identiteitsconflicten over de hele wereld, het is godverdomme allemaal werkelijkheid. En ik maak me daar zorgen over. Ik vind dat getoond moet worden, zo naakt en kwetsbaar mogelijk. Ik wil het publiek een verantwoordelijkheid geven, zodat iedereen naar buiten gaat en voelt dat hij iets moet. En daarvoor moet ik het publiek murw slaan, prima. En soms moet ik maar in mijn eigen vlees snijden.'

Dat valt toch wel mee: je stopt je voorstellingen zo vol nuance dat mensen het er onmogelijk mee oneens kunnen zijn.

'Waarom stoort dat jou dat zo?'

Vanwege het risico dat alles wat de voorstelling te weegbrengt ogenblikkelijk wordt geneutraliseerd. Niet wanneer je mij als pacifist hebt bekeerd tot gewapende nationalist, roep jij me alweer toe de orde. Werkt het niet confronterender als ik dat zelf zou moeten doen?

'Waar jij op doelt is dat wij beiden die nuance al in ons hebben. Wij hebben dat historisch besef, wij houden het nieuws bij, wij denken verder. Maar – *believe me* – voor tachtig procent van het publiek geldt dat niet. Voor die mensen is het wel nodig om telkens beide kanten te laten zien. Maar inderdaad, ik zit zelf ook met die vraag: voor wie maak ik het? Ik ben daar nog niet over uit. Ik wil er in elk geval voor waken dat ik alleen theater maak voor de elite. Ik wil geen linkse hobbyïst zijn. In Frankrijk werd me dat opnieuw duid-

lijk. Sta ik te spelen op een lokaal festival, komt er iemand naar me toe: "Ik zag je al in Duitsland." Ik dacht: godverdomme, dit wil ik niet. Ik bereik op deze manier alleen die linkse theatermensen!'

Wat ga je daaraan doen?

'Samen met Stichting Nieuwe Helden werk ik aan een plan om onafhankelijk van bestaande festivals door Europa te reizen en neer te strijken bij conflictgebieden. Denk aan de Balkan, Noord-Ierland, Baskenland, maar net zo goed België, waar etnische verschillen, politieke tegenstellingen of taalstrijd écht een rol spelen.'

Zul je net zien dat daar ook weer uitsluitend vakbroeders komen.

'Daarom moet je er langer zijn dan alleen je speelbeurten. Ik wil met die mensen praten, hun verhalen verzamelen, samen iets maken. Dan bereik je wie je wilt bereiken.'

En welke oplossing ga je hun bieden?

'Geen, want die heb ik niet. Maar ik weet wel hoe belangrijk het is om alles in perspectief te plaatsen. Alles in die conflicten wordt bepaald door angst, terwijl angst bijna altijd groter is dan datgene waarop de angst zich richt. Ik betrapte mezelf daarop toen ik in Straatsburg speelde. Het was in de periode waarin Israëlische commando's net die schepen in dat hulpkonvooi hadden aangevallen. Ineens waren er overal anti-Israël-demonstraties. De angst kroop volledig onder mijn huid, ik voelde het helemaal misgaan. Ik zag tafelen voor me waarbij het heeler theater zou worden bezet. Het liefst wilde ik undercover veiligheidsagenten in de zaal met *guns*. Verschrik-ke-lijk. Ik ben toen helemaal ingestort, ik kon niks meer. Een paar dagen later, toen ik wat beter had geslapen, dacht ik: "Jezus, Ilay, kijk nou eens uit je doppen. Je zit in Straatsburg, daar heb je het Europees parlement, daar zijn elke dag demonstraties!" Ik zag met mezelf precies hetzelfde gebeuren als waarvoor ik in mijn voorstellingen waarschuw: de angst voor het antisemitisme is vaak groter dan het antisemitisme zelf. En op de plaats van antisemitisme kun je invullen wat je wilt, want dit geldt evengoed voor een Jood als voor een neger. Ik vertel dit verhaal, want ik ben – misschien wel – Joods.'

Waar moet jij het toch in godsnaam over hebben als HET BELOOFDE FEEST is afgerond en de decors

ritueel zijn verbrand?

'Ik heb een musicaldroom.'

Pardon?

'Ja, echt! Van kinds af aan ben ik fanatiek musicalfan. Tijdens de academie is dat even verdwenen, want toen was het ineens *not done*, maar nu is het weer helemaal terug. Ik raak altijd zo gefascineerd door de enorme massa publiek en zo gefrustreerd door de achterhaalde vorm. Ik werk aan een plan met een inhoudelijk verhaal, maar mét behoud van de aan musical eigen grootsheid, de pathetiek, het sentiment en de commercie. Ik wil het zo commercieel mogelijk!'

Hoe serieus zijn die plannen?

'Heel serieus. Het heeft te maken met mijn ambitie om de wereld te veranderen. Ik zei toch al dat ik geen linkse hobbyïst wil zijn. Als ik subsidie krijg, dan wil ik iets teruggeven. Aan het hele volk, niet alleen aan de elite. Ik wil die mensen meemaken in een verhaal en dan een mokerslag uitsenden. Ik ben er heilig van overtuigd dat ik dat kan.'

Heb je hier al met meer mensen over gesproken?

'Ja hoor, met grote mensen uit de musicalwereld.'

En?

'Ik ben al een paar keer goed uitgelachen. Maar dat maakt me niks uit: dit is mijn droom.'

HET BELOOFDE FEEST door Ilay den Boer / Huis van Bourgondie

1: EET SMAAKLIK 23-24 oktober 2010, Essen (NL-RUHR); 13-14 november 2010, Joods Historisch Museum Amsterdam

2: JANKEIN EN SCHIETEN 10 t/m 12 september 2010, Monty Antwerpen; 6 t/m 10 oktober 2010, Huis van Bourgondie Maastricht

3: DIT IS MIJN VADER 2-3 september 2010, Monty Antwerpen (Het Theaterfestival Vlaanderen); 4-5 september 2010, Bellevue Amsterdam (Nederlands Theater Festival); 3 t/m 6 november 2010, Frascati WG Amsterdam; daarna tournee t/m 5 februari 2011

www.hetbeloofdefeest.nl